

Vräkt och hemlös?

Marginaliseringsprocesser bland vräkta

Anders Nilsson och Janne Flyghed

Artikeln tar upp levnadsförhållanden bland vräkta och vad vi vet om förändringar av dessa. Som underlag används två studier av vräkta i Stockholms län. Den ena avser situationen i början av 1990-talet, den andra speglar situationen så som den ser ut idag. En hypotes är att vi har en utveckling mot tilltagande marginalisering och social exkludering av grupper i samhället som sammankopplas med olika former av sociala problem, som vräkta och hemlösa.

Anders Nilsson, fil.dr, och Janne Flyghed, professor, är båda verksamma vid kriminologiska institutionen, Stockholms universitet. Studien av vräkta görs inom det av FAS finansierade projektet "Den svenska ofärdens. Marginaliseringsprocesser bland straffade, vräkta och hemlösa". Anders Nilsson och Janne Flyghed, Kriminologiska institutionen, Stockholms Universitet, 106 91 Stockholm, anders.nilsson@crim.su.se; janne.flyghed@crim.su.se.

Inledning

I Sverige görs det regelbundet större studier av människors levnadsförhållanden och välfärdens fördelning. Exempelvis gör Statistiska centralbyrån årligen s.k. levnadsnivåundersökningar där man frågar människor om hur de har det på olika områden som är centrala för individens välfärd, som hälsa, utbildning, ekonomi, boende, sociala relationer, trygghet och politiska resurser (SCB 1997). Men det finns förhållanden och grupper i samhället som är svåra att fånga med denna typ av urvalsundersökningar baserade på stora befolkningsurval, det gäller bland andra vräkta och hemlösa. Sådana grupper går endast undantagsvis att identifiera i denna typ av undersökningar. Vid urval på befolkningen i stort blir deras representation mycket låg. Detta beroende på gruppernas storlek samt att bortfallet här är högre (Nils-

son 2002:14f). Det är till och med så att dessa grupper är svåra att nå vid särskilda undersökningar som riktar sig specifikt till dem (Flyghed & Stenberg 1993). Vad det gäller mer extrema former av ofärd är därför tillgången på kunskap begränsad, i synnerhet beträffande utvecklingen över tid.

En studie av välfärdens marginaler och socialt utsatta grupper som vräkta och hemlösa bidrar till en mer fullständig bild av välfärds- och ofärdsutvecklingen. Genom att synliggöra dessa grupper och hur de utvecklats över tid blir det också möjligt att bättre förstå effekterna av sociala och strukturella förändringar. Detta då en studie av populationer som förknippas med sociala problem kan ge en annan bild än den som dominerar befintliga studier av välfärdens utveckling och fördelning. Hur ett samhälle ser på och

behandlar sina avvikare säger också något om samhället i stort.

En övergripande hypotes är att vi har en utveckling mot tilltagande marginalisering och social exkludering av grupper i samhället som sammankopplas med olika former av sociala problem. Detta antagande har sin grund i framförallt två förhållanden.

1) Tidigare forskning har visat att det är redan resursmässigt svaga grupper som drabbas hårdast vid generella nedskärningar i välfärdssystemen. Kännetecknande för den ekonomiska krisen under 1990-talets första hälft var att redan svaga grupper drabbades hårdare och därtill i mindre utsträckning än andra kom att ta del av det sena 1990-talets ekonomiska uppgång (Palme et al 2002). Att vräkta och hemlösa är socialt och ekonomiskt utsatta i jämförelse med befolkningen i sin helhet är väl belagt i tidigare studier (se t.ex. Flyghed & Stenberg 1993; Flyghed 2000b; Socialstyrelsen 2000). Det finns därför anledning att förvänta såväl en absolut som relativ försämring av levnadsvillkoren för dessa grupper. I sammanhanget bör det uppmärksammas att grupper som förknippas med sociala problem har svårt att få gehör för sina behov och ofta är lågprioriterade, vilket blir än tydligare i tider av ekonomisk åtstramning och nedskärningar av offentliga medel (Bergmark 1995; Halldin m.fl. 1998; Flyghed 2000b). Vräkta och, i synnerhet, hemlösa står också i stor utsträckning utanför de gängse sociala trygghetssystemen eftersom dessa i Sverige huvudsakligen bygger på att individen har en anställning (Marklund & Svallfors 1987).

2. Antagandet om ett ökat avstånd mellan vräkta och hemlösa och befolkningen i övrigt går även att koppla till en minskad tolerans gentemot avvikare. En utveckling som satts i samband med ekonomiska förändringar och välfärdsstatens försvagning

och en ökad individualisering av synen på sociala problem. På 1960- och 70-talen betonades i västerländska samhällen integrering och rehabilitering av avvikare. Då betraktades inte avvikaren i lika stor utsträckning som decennierna därefter som ett hot utifrån, utan som någon som måste socialiseras eller rehabiliteras. Synen på brottslingar var exempelvis mer förstående och i viss mån sågs dessa som offer för samhällsfaktorer. I dagens samhälle har kraven på lag och ordning ökat och toleransen gentemot avvikare minskat. Avvikaren själv betraktas nu oftare som orsak till det onda (Tham 1995; Young 1999; SOU 2001:1). Uttryck för minskad tolerans finns också då man ser till hemlösa och tiggare. En utveckling som delvis kan förknippas med 1990-talets nolltoleranstänkande. Hemlösa har drabbats av strategier med syfte att förbättra ordning och handel i kommersiella centrum, vilket inneburit en utestängning från stadscentrum (Sahlin 2000). Det är inte nog med att man saknar bostad, man har heller inte tillträde till vissa offentliga platser. Något som skulle kunna beskrivas som en dubbel hemlöshet. Hemlöshet och tiggeri har kommit att omdefinieras från sociala problem till ordningsproblem. Uttrycken för detta är flera. Ett exempel gavs av den moderata riksdagsmannen Carl-Axel Roslund när han menade att blotta åsynen av tiggare försämrade hans livskvalité och därför borde förbjudas (Aftonbladet 2003-02-26).

Marginaliseringsprocesser

Med marginalisering och social exkludering brukar avses minskat handlingsutrymme och minskad delaktighet. Gemensamt för flertalet användningar är att det rör sig om sociala grupperingar med svag social förankring, de är utstötta eller riskerar bli utstötta, från ett socialt deltagande som flertalet tar för

givet. Vårt huvudintresse ligger på marginaliseringsprocesser med vilket avses dels avståndet mellan grupper i samhället, dels händelsekedjor på individnivå. De förra benämner vi polarisering och de senare händelsekedjor. Utvecklingen av vräkningar och hemlöshet kan också i sig ses som indikatorer på marginalisering och social exkludering. Vi kommer därför att beskriva denna utveckling i ett längre perspektiv med tonvikt på det senaste decenniet. Men även om problemen inte ökat sett till antal personer, så kan situationen ha förvärrats för dessa grupper och avståndet gentemot befolkningen i övrigt ökat (jfr. Nilsson & Estrada 2003). Det är inte tillräckligt att se till förekomsten, d.v.s. räkna antalet; inte heller att beskriva de exkluderade. Man bör även identifiera faktorer som utlöser in- och utgångar från dessa tillstånd/positioner. Vilka faktorer exkluderar människor och vad kan motverka en sådan process?

Frågan om polarisering gäller främst hur avståndet till befolkningen i övrigt utvecklats. Men polarisering kan även syfta på dynamiken inom grupperna. Med det senare avses huruvida selektionen till grupperna förändrats och vilka konsekvenserna i så fall blivit. Att studera hur den sociala situationen och sammansättningen av gruppen vräkta förändrats har till exempel relevans för frågan om det blivit fler som aldrig kommer in på bostadsmarknaden, samt för att belysa kopplingen mellan vräkning och hemlöshet. En minskning av antalet vräkningar behöver nämligen inte innebära att antalet personer med mycket svag position på bostadsmarknaden minskat; det sjunkande antalet vräkningar kan tvärtom vara ett tecken på att antalet hemlösa ökat. Detta då vräkta har fått det svårare att komma tillbaka in på bostadsmarknaden (Flyghed 2000b).

I det följande ska vi kort redogöra för

utvecklingen över tid beträffande antalet vräkta. Därefter tar vi också upp levnadsförhållanden och vad vi vet om förändringar av dessa. Som underlag har vi använt två studier av vräkta i Stockholms län. Den första studien gäller ett urval av vräkta 1991 (Flyghed & Stenberg 1993) och den andra studien ett urval av vräkta tio år senare. Båda dessa studier baseras i huvudsak på strukturerade intervjuer liknande de som görs i de nationella levnadsnivåundersökningarna. Intervjuerna har i båda fallen gjorts 1,5 – 2 år efter vräkningen.

Enligt Riksskatteverkets statistik skedde 857 vräkningar (avhysningar) i Stockholms län under år 2001. Undantags de som avser dödsbon, juridiska personer och lokaler återstår 702 fall. I vår undersökning av vräkta 2001 ingår de som vräktes under tredje och fjärde kvartalet 2001. Sammanlagt rör det sig om 337 personer. Efter rensning av dödsfall och en del felaktiga uppgifter (t.ex. personer som de facto inte blivit vräkta) återstod 314 personer. Efter omfattande spårningsarbete har intervjuer, i huvudsak telefonintervjuer, kunnat genomföras med 97 av dessa. Bortfallet är m.a.o. mycket stort. Huvudskälet har dock inte varit ovilja att delta utan att personerna varit svåra att nå – många saknar t.ex. såväl adress som telefon. Undersökningen har genomförts i samarbete med SCB. I jämförelse med den undersökning som gjordes med personer som vräktes 1991 kan man konstatera att bortfallet blivit större, då intervjuades 144 av 314. En möjlig förklaring är att reglerna för eftersändning ändrats; tidigare var den kostnadsfri vilken den inte är idag. Det ska också sägas att arbetet med undersökningen pågår, varför det är möjligt att ytterligare intervjuer tillkommer. Till viss del får därför också de resultat som presenteras i denna artikel betraktas som preliminära.

Vräkta

Fram till 1991 verkställdes strax under 5000 vräkningar per år. Därefter skedde en mycket snabb ökning av såväl verkställda vräkningar som ansökningar om vräkning (se diagram 1). Den främsta orsaken till detta var kraftiga hyreshöjningar, mellan 1990 och 1993 ökade de med hela 70 procent. Huvuddelen av höjningen förorsakades av riksdagsbeslut, främst 1990 års skattereform som slog igenom på hyrorna 1991. Hyresnivåns betydelse för antalet vräkningar har belagts vid ett flertal tillfällen (Stenberg 1990; Flyghed & Stenberg 1993).

Att skattereformen skulle leda till högre hyror var beslutsfattarna medvetna om. Därför ingick det i reformen att hushåll med små inkomster skulle kompenseras genom höjda bostadsbidrag. Dock talar det mesta för att denna kompensation inte nådde fram till en av de grupper som skulle vara i störst

behov av det, nämligen de vräkningshotade. I undersökningen av vräkta hushåll 1991 framkom att knappt 30 procent av hushållen hade bostadsbidrag. Med tanke på de vräktas svaga ekonomi kan detta tyckas paradoxalt, men det visade sig att huvudskälet var att tre fjärdedelar av dem som inte hade bostadsbidrag inte ens hade sökt (Flyghed & Stenberg 1993:47). Då personer med en svag position på bostadsmarknaden inte är en aktörsstark grupp är detta inte så förvånande. År 2001 var andelen vräkta med bostadsbidrag i stort sett densamma. Men möjligheten att söka bostadsbidrag var då mer begränsad. Detta kan vara en förklaring till att andelen som inte sökt av dem som inte hade bostadsbidrag år 2001 ökat till 90 procent.

Efter 1994 har antalet verkställda vräkningar sakta men säkert minskat. Ska detta tolkas som att problemen för hushåll med svag position på bostadsmarknaden har

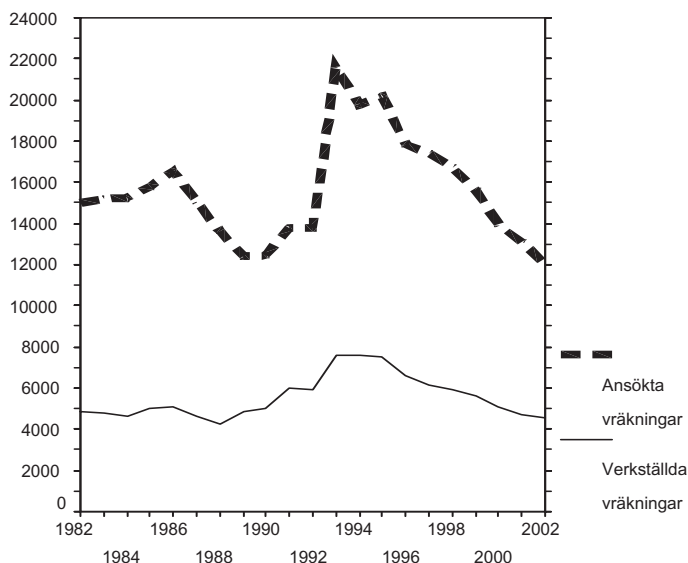

Diagram 1: Ansökta och verkställda vräkningar 1982-2002. Källa: RSV.

minskat? Inte nödvändigtvis. Bostadsmarknaden består av såväl en utgång som en ingång. Om vi bortser från dem som frivilligt lämnar sin bostad för annat boende, så heter utgången vräkning. Ingången är kontraktstecknandet. Båda dessa slussar har stor betydelse för vräkningsutvecklingen. Vi vet att det är svårt för den som blivit vräkt att komma in på bostadsmarknaden igen. Det är vidare viktigt att beakta att det inte är samma personer som vräks år efter år, utan huvudsakligen är det nya hushåll som utestängs. Antalet personer som fått eget kontrakt trots att de tidigare vräkts och som sedan vräks igen är nämligen litet. Av de vräkta som vi har intervjuat är det cirka en av tio som blivit vräkt vid tidigare tillfälle. Vårdarna skärpte under 1990-talets första hälft sin bedömning av nya hyresgäster. Innan de skrev kontrakt inhämtade de kreditupplysning och kontaktade tidigare värd i större utsträckning än förut. En tredjedel av de tillfrågade vårdarna tog även kontakt med arbetsgivaren (Flyghed 1994). Å andra sidan hade de blivit något mer återhållsamma i sin vräkningspolicy. Det förelåg marginella skillnader i detta avseende mellan allmännyttiga bostadsföretag och privatvårdar. Allmännyttan har under åren antagit en alltmer marknadsmässig hållning. Pressade av ekonomiska försämringar tar de inte samma sociala ansvar som tidigare. Det är en bidragande förklaring till att andelen vräkta som kommer från de allmännyttiga bolagen minskat. Då de inte tar in potentiella problemhushåll i samma utsträckning behöver de inte heller ansöka om lika många vräkningar hos kronofogdemyndigheten. Detta är analogt med Sten-Åke Stenbergs s.k. miljonprogramshypotes. Miljonprogrammet medförde att fattiga hushåll och hushåll med allvarliga sociala problem fick egna hyreskontrakt, främst i allmännyttan. Därmed ”flyttade bokstavligen fattigdom

och andra sociala problem in i de nya bostadsområdena” (Stenberg 1990,115). Och det var just dessa hushåll som främst drabbades av vräkning. Det finns således ett starkt samband mellan förändringar vid entrén in och bakdörren ut. 1990-talets vräkningsvåg torde med andra ord ha genererat ett stort antal personer som inte längre har eget kontrakt. En del av dessa bor i andra hand, andra på härbärgen och vissa är hemlösa. De kan hamna på en sekundär bostadsmarknad utan fast förankring, vilket riskerar bli ett permanent tillstånd (Sahlin 1996).

De vräktas levnadsförhållanden

Som grupp kan de vräkta karaktäriseras som marginaliserade eller socialt exkluderade. Det ligger i sakens natur att en stor del av dem som vräks har dålig ekonomi. I intervjuundersökningarna med vräkta ställdes bland annat frågor om ekonomisk situation. En fråga gällde kontantmarginal: *Om Du plötsligt hamnade i en ekonomisk situation där Du på en vecka måste skaffa fram 12000 kronor, skulle Du då klara av det?* Av de vräkta svarar sex av tio nej på denna fråga. I befolkningen är denna andel 12 procent (tabell 1).

En annan fråga gäller ekonomisk kris, dvs. om intervjupersonen under det senaste året haft svårigheter att klara de löpande utgifterna för mat, räkningar, hyra etc. Av dem som vräktes år 2001 hade ungefär två av tre varit i ekonomisk kris året innan intervjun. I befolkningen är motsvarande andel 17 procent. Även i fråga om hälsa har de vräkta en klart sämre situation. I intervjuerna med dem som vräktes 2001 är det ungefär två av tre som uppgett att de under det senaste året sökt läkare för egna sjukdomar eller besvär. Den andelen är ungefär densamma som i befolkningen. Men andelen av de vräkta som

Tabell 1: Levnadsförhållanden bland vräkta 2001, 1991 och i befolkningen. Procent.

	Vräkta år 2001 (N=97)	Vräkta år 1991 (N=144)	Befolkningen (20-64 åringar) år 2000. ²
Saknar kontantmarginal	61	73	12
Ekonomisk kris	66	-	17
Självskattad dålig hälsa	20	-	5
Besökt läkare	65	50	60
Avstått läkarbesök	56	-	18

bedömer sin egen hälsa som dålig är fyra gånger större än i befolkningen i övrigt. Att det finns ett samband mellan hälsa och ekonomiska förhållanden är känt. I intervjuerna med de vräkta 2001 tar det sig bl.a. uttryck i att över hälften under det senaste året före intervjutillfället avstått att besöka läkare eller tandläkare trots att de haft behov av det. I den tidigare vräkningsundersökningen framkom att de vräkta var klart överrepresenterade vad det gäller slutenvård generellt, och vård för psykiska störningar i synnerhet. Antalet vårdtillfällen för psykiska störningar var fem gånger fler bland de vräkta än i befolkningen Stockholm.¹

Det är i nuläget svårt att säga något bestämt om utvecklingen över tid beträffande de vräktas sociala situation. Det är dock möjligt att också se till en angränsande grupp, nämligen de hemlösa. Till skillnad från gruppen vräkta är hemlösa en mer svårdefinierad och också mer svårnådd grupp. Socialstyrelsens återkommande inventering av hemlösa indikerar att förhållanden för de hemlösa försämrats under 1990-talet. Mellan 1993 och 1999 har andelen med psykiska störningar och missbruk ökat (Socialstyrelsen 2000). Även socialtjänsten i Stockholms återkommande inventeringar av hemlösa pekar på försämrade förhållanden, bland annat har försörjningssituationen förändrats till det sämre (Finne 2001).

Socialmedicinsk tidskrift nr 1/2004

Händelsekedjor på individnivå – relationen vräkt-hemlös

För studiet av marginalisering och social exkludering är även händelsekedjor på individnivå av intresse. Med detta avses hur individuella förhållanden förändras över tid. Vilken effekt har vräkning för rörelsen mellan inkludering och exkludering? I vilken utsträckning innebär vräkning ytterligare marginalisering? En analys av händelsekedjor innebär ett mer dynamiskt perspektiv på marginalisering/exkludering och de bakomliggande processerna och gör det möjligt att identifiera faktorer som utlöser in- och utgång från dessa positioner.

För de vräkta försämras situationen på ett flertal områden efter vräkningen. Vräkningen kan påskynda processer som leder till temporär, i värsta fall permanent, hemlöshet. Den som blir av med sin bostad har mycket svårt att behålla jobbet och även att upprätthålla sociala relationer. Möjligheterna till ordnad försörjning försämras och andelen med socialbidrag ökar. Av intervjuer som gjordes med dem som vräktes 1991 framgick att när de tvingades lämna sin bostad kändes det som att bottenpluggen i existensen drogs ur (Flyghed & Stenberg 1993). I den nu pågående undersökningen beskrev en man i 50 års-åldern det som att tillvaron rasat efter vräkningen. Kontakten med barnen har blivit svår att upprätthålla och han känner sig

utslagen och uppgiven.

Få händelser skapar så stor risk för en drastiskt försvagad position på bostadsmarknaden som att bli vräkt från sin lägenhet. Att det finns en koppling mellan vräkning och hemlöshet har bl.a. belagts i amerikanska undersökningar. Där har man till och med menat att vräkning är den främsta orsaken till hemlöshet (Sosin m.fl. 1988). Våra undersökningar visar också på ett samband mellan vräkning och hemlöshet. Av de intervjuade som vräktes år 2001 hade knappt hälften flyttat från lägenheten innan kronofogden kom för att verkställa vräkningen. En lika stor andel bodde kvar, flertalet av dem var hemma då vräkningen verkställdes. I så gott som samtliga de fall där intervjupersonen bodde kvar magasinierades bohaget.

Vart har då de vräkta tagit vägen? Bodesituationen för de 97 personer som intervjuats 2003 såg perioden närmast efter vräkningen ut på följande vis: 12 personer bodde i egen eller sambos bostad, 62 var inneboende hos släkt eller vänner, 4 bodde på institution (sjukhus eller behandlingshem) och 12 var bokstavligt hemlösa – de drev runt, bodde i bil, på härbärge eller i tält.³ Till bilden hör också att det är många i urvalet som vi inte lyckats lokalisera – de saknar både uppgift om adress och telefon. Trots omfattande spårning gick tio procent av dem som vräktes 1991 inte att lokalisera 18 månader efter vräkningen. Mycket talar för att dessa personer befann sig i hemlöshet, eller åtminstone i en ytterst svag position på bostadsmarknaden (Flyghed 2000b).

Från och med 1998 har socialtjänstlagen ändrats för att stärka barnens ställning, socialtjänsten har härigenom fått ett utökad ansvar för att lyfta fram och bevaka barnets bästa. I den studie som gjordes 1991 framkom att andelen hushåll med barn var oroväckande hög – av de vräkta vi då nådde

för intervju var drygt 40 procent hushåll med barn och var sjunde ensamstående kvinna med barn. I den nu pågående undersökningen är andelen i stort sett densamma, i 37 av 97 fall fanns det barn i det vräkta hushållet. Det förefaller således som förändringen i socialtjänstlagen i detta avseende inte fått något större genomslag. I sammanhanget är det värt att uppmärksamma att den absoluta majoriteten (cirka 90 procent) vräks på grund av hyresskuld. Vidare är skulderna sällan stora. För de intervjuade som vräktes 2001 var det genomsnittliga skuldbeloppet cirka 26 000 kronor.

Slutord

För flera av de intervjuade har samhällets sanktion, vräkningen, inneburit att de hamnat allt längre ut i marginalen. Samhällets åtgärder är tveeggade. Så snart vräkningen är verkställd, satsas resurser på att de vräkta snarast möjligt ska få någonstans att bo igen. Den korrigeringssanktionen måste kompenseras så den inte får negativa konsekvenser på lång sikt. Men sällan står styrkan i de inkluderande motåtgärderna i proportion till kraften i de exkluderande sanktionerna.

De studier som vi gjort ger ännu inget svar på frågan om polarisering, d.v.s. förändringar i avståndet gentemot befolkningen i övrigt. Genom fortsatta analyser utifrån våra undersökningar och komplettering med registerdata räknar vi med att bättre kunna belysa denna aspekt. Det finns ett stort behov av studier av förhållanden för särskilt utsatta grupper som möjliggör analyser av utvecklingen över tid i termer av marginalisering och polarisering; såväl inom och mellan grupperna som mellan grupperna och den övriga befolkningen. En sådan ansats kan ge ett värdefullt tillskott till kunskapen om exkluderings orsaker och verkan.

Referenser

- Bergmark, Å (1995). Prioriteringar i socialtjänsten. Institutionen för socialt arbete, Socialhögskolan, Stockholms universitet.
- Finne, E. (2001). Statistik över missbrukare, psykiskt störda och hemlösa i Stockholm 1999. FoU-rapport 2001:11.
- Flyghed, J & Stenberg, S-Å (1993). Vräkt i laga ordning. Konsumentverket.
- Flyghed, J (1994). Värden, kronofogden, socialtjänsten och de vräkt. Stencil: Socialstyrelsen.
- Flyghed, J (2000a). Vräkningar och psykiatriskt slutenvårdade. Underlagsrapport till Kommittén för hemlösa (SOU 2000:14) Stencil.
- Flyghed, J (2000b). Vräkning – orsak eller verkan? En studie av marginellt boende. I Runquist, W. & H. Swärd (red.): Hemlöshet. En antologi om olika perspektiv och förklaringsmodeller Stockholm: Carlssons 2000
- Halldin, J. m.fl. (1998). Socialt och socialmedicinskt klient- patientorienterad verksamhet för utstötta grupper – främst bostadslösa. Stockholm: Karolinska institutet KI rapport 1998:2.
- Marklund, S. & Svallfors, S. (1987). Dual Welfare. Segmentation and Work Enforcement in the Swedish Welfare Swedish. Umeå, Department of Sociology, (Research report no. 84).
- Nilsson, A. & Estrada, F. (2003). Victimisation, Inequality and Welfare during an Economic Recession. A Study of Self Reported Victimization in Sweden 1988-1999. British Journal of Criminology. Accepted for publication.
- Nilsson, A. (2002). Fänge i marginalen. Uppväxtvillkor, levnadsförhållanden och återfall i
- Palme, J., Bergmark, Å., Bäckman, O., Estrada, F., Fritzell, J., Lundberg, O. & Szebehely, M (2002), "Welfare Trends in Sweden. Balancing the Books for the 1990's". Journal of European Social Policy.
- Sahlin, I. (1996). På gränsen till bostad. Avvisning, utvisning, specialkontrakt. Lund: Arkiv.
- Sahlin, I. (2000). Enclosure or Inclusion? Implications of policies targeting homeless people, paper presented at the ENHR 2000 conference in Gävle, 26-30 June 2000.
- Socialstyrelsen (2000). Hemlösa i Sverige 1999. Vilka är de och vilken hjälp får de? Socialstyrelsen följer upp och utvärderar 2000:1.
- Sosin, M.; Colson, P. & Grossman, S. (1988). Homelessness in Chicago: Poverty and Pathology. Social Institutions and Social Change. Chicago: University of Chicago.
- SOU 2001:1: En uthållig demokrati! Politik för folkstyrelse på 2000-talet. Demokratiutredningens betänkande. Stockholm: Fritzes.
- Stenberg, S-Å (1990). Vräkt ur folkhemmet. Stockholm: Carlssons.
- Swärd, H. (2000). Utvecklingen av den svenska hemlösheten under 1990-talet. I SOU 2000:37 Valfärdens förutsättningar. Arbetsmarknad, demografi och segregation. Stockholm: Fritzes.
- Tham, H. (1995). Från behandling till straffvärde - Kriminalpolitik i en förändrad välfärdsstat. I: Victor, D. (red.). Varning för straff. Stockholm: Nordstedts.
- SCB (1997). Valfärd och ojämlikhet i 20-årsperspektiv 1975-1995. Levnadsförhållanden, rapport 91. Stockholm: Statistiska centralbyrån.
- Young, J (1999). The Exclusive Society. Social Exclusion, Crime and Difference in Late Modernity. London: Sage.

Noter

- 1 Uppgifterna för de vräkt togs ur Stockholms läns slutenvårdsregister. Befolkningen avser boende i Stockholms län i åldern 15-64 år (Flyghed & Stenberg 1993,42). Se även Flyghed 2000a.
- 2 Uppgifterna är hämtade från Institutet för social forsknings Levnadsnivåundersökning för år 2000 (LNU 2000) (N=4380).
- 3 Tre av de intervjuade hade inte själva bott i den lägenhet från vilken de vräktes och för två av de intervjuade saknar vi här uppgift.